Haag orchestra

GENOOTSCHAP

CONCERT DILIGENTIA

TE 'S-GRAVENHAGE.

SEIZOEN 1919—1920.

PROGRAMMA

EERSTE CONCERT

WOENSDAG 29 OCTOBER 1919.

Pr. *f* 0.25.

HUPFELD
PHONOLA-PIANO
De·Phonola-Piano·bespeeld·met·onze
bekende·ARTISTENROLLEN·verschaft
den·speler·het·hoogste·genot·
HUPFELD's FILIAAL
Directie: DUWAER & NAESSENS
AMSTERDAM·· Stadhouderskade 19-20
DEN·HAAG Kneuterdijk 18a
FRITS V. ALPHEN
FRITS V. ALPHEN

GENOOTSCHAP

„CONCERT DILIGENTIA"

TE 'S-GRAVENHAGE.

SEIZOEN 1919—1920.

EERSTE CONCERT

WOENSDAG 29 OCTOBER 1919,

8 UUR.

HET RESIDENTIE-ORKEST

ONDER LEIDING VAN DR. PETER VAN ANROOY,

SOLISTE:

KATHLEEN PARLOW,

VIOLISTE.

1. **Variationen und Fuge** für Orchester über ein Thema von Mozart, Op. 132 . . . **Max. Reger.** (1873—1916).

2. **Vioolconcert in D-dur**, Op. 35 . . . **P. Tschaïkowsky.** (1840—1893).
   a. Allegro moderato. Moderato assai.
   b. Canzonetta: Andante.
   c. Finale: Allegro vivacissimo.

TWEEDE GEDEELTE.

3. **„Also sprach Zarathustra"**, Tondichtung frei nach Fr. Nietzsche, Op. 30 . . . **R. Strauss.** (1864).

Men kan zich verzekeren van de geregelde toezending dezer programma's eenige dagen vóór de concerten door toezending aan de Administratie van het Genootschap, ANNA PAULOWNASTRAAT 29, van een postwissel ad f 1.50, waarop duidelijk naam en adres vermeld staan.

KATHLEEN PARLOW.

KATHLEEN PARLOW.

KATHLEEN PARLOW, 20 September 1890 te Calgary in Alberta (Canada) geboren, ontving hare muzikale opleiding van Henry Holmes in San-Francisco en van Leopold Auer in St. Petersburg. Nadat zij in Berlijn met goed gevolg gedebuteerd had, begon zij hare concert-reizen, waarop zij overal een groot succes behaalde; ook in Holland wordt zij tot de meest gevierde violisten gerekend.

VARIATIONEN UND FUGE,
UBER EIN THEMA VON MOZART.
OP. 132.
MAX REGER.

Reger's vruchtbaarheid was buitengewoon, onuitputtelijk vloeide zijn compositie-ader. Zijne werken zijn sedert 1891 in druk verschenen; in den beginne alleen kamermuziek- en pianostukken, daarna ook koor- en orgelcomposities, totdat hij in 1905 met de „Sinfonietta" (op. 90) ook het gebied der orkestcomposities betrad.

Zijn orkestwerk (op. 132) „Variationen und Fuge über ein Thema von Mozart" heeft hij opgedragen aan de „Meiniger Hofkapelle."

Het thema, dat Reger hierin behandeld heeft, is ontleend aan Mozart's pianosonate in A-dur (Köchel's Verzeichniss Nr. 331), en luidt als volgt:

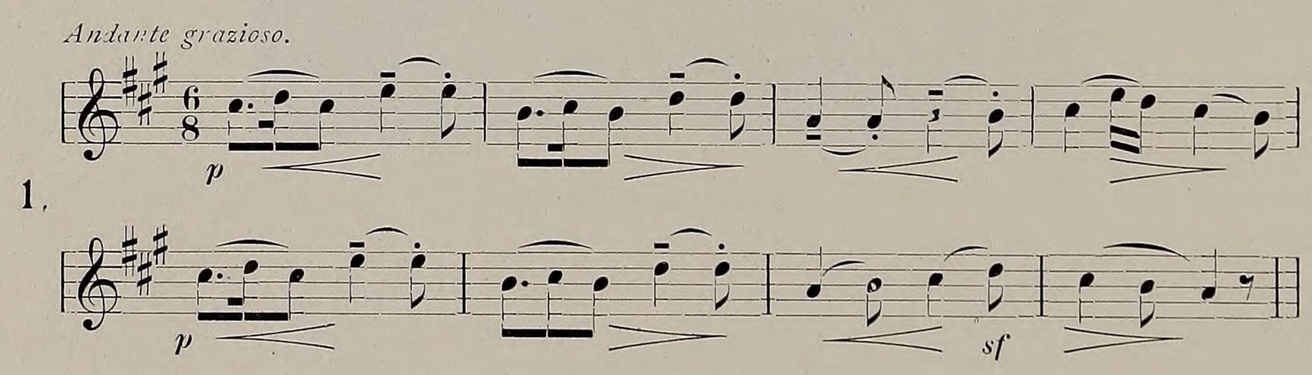

en wordt het eerst door hobo en clarinet voorgedragen.

De eerste violen (gesplitst: het eene gedeelte met en het andere zonder sordino) benevens de alten nemen de melodie over, die achtereenvolgens door verschillende instrumentengroepen voortgezet wordt.

Daarop beginnen de variaties met de volgende tempi:

I. L'istesso tempo (quasi un poco più lento).
II. Poco agitato (Più mosso, non troppo allegro).
III. Con moto.
IV. Vivace.
V. Quasi presto.
VI. Sostenuto (quasi adagietto).
VII. Andante grazioso.
VIII. Molto sostenuto.

De Fuga (Allegretto grazioso) wordt door de eerste violen met het volgende thema ingezet:

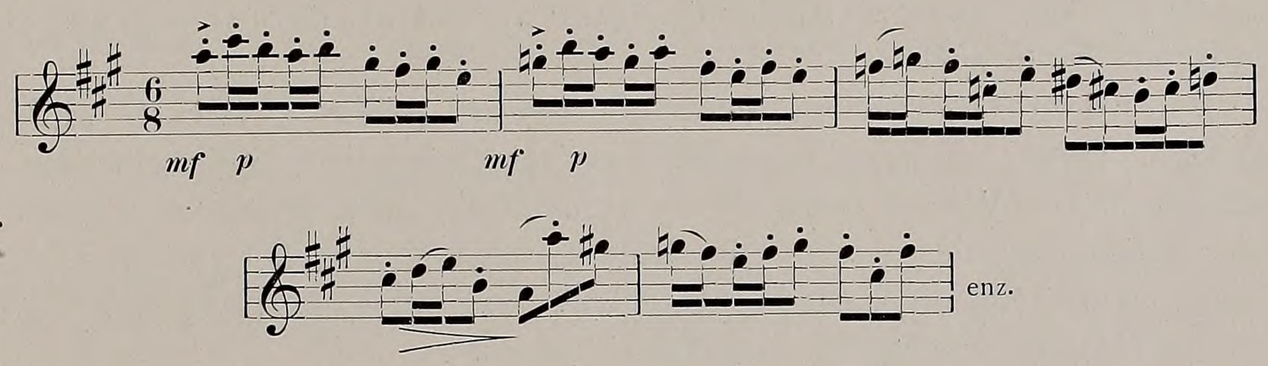

VIOOLCONCERT

OP. 35 IN D-DUR.

P. TSCHAÏKOWSKY.

Tschaikowsky heeft zijn vioolconcert in 1877 geschreven en het opgedragen aan Leopold Auer, die echter verklaarde, dat het onmogelijk was om het te spelen.

Door deze beoordeeling werd het concert geruimen tijd ter zijde gelegd, totdat vijf jaren later Brodsky het op een der Philharmonische concerten te Weenen voor de eerste maal ten gehoore bracht. Hoewel de kritiek over deze compositie slecht te spreken was, liet Brodsky het concert niet los en speelde het overal, waar hij optrad: hierdoor was het werk gered en aan de vergetelheid ontrukt.

Het eerste gedeelte van het concert begint met een korte orkestrale inleiding „Allegro moderato"

1. 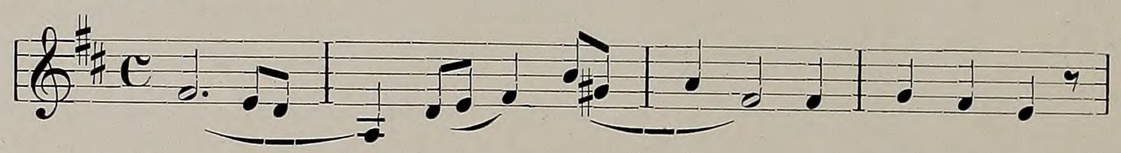

waarbij zich in de tiende maat een passage aansluit waarmede het hoofdthema vluchtig aangekondigd wordt:

2. 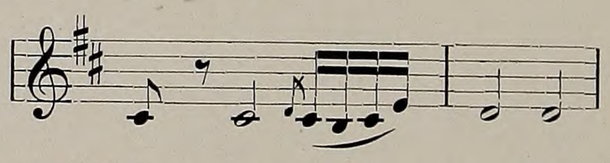

Na een korte ontwikkeling van het voorgaande zet het solo-instrument in met een cadens, welke voorafgaat aan de intrede van het hoofdthema „Moderato assai".

3. 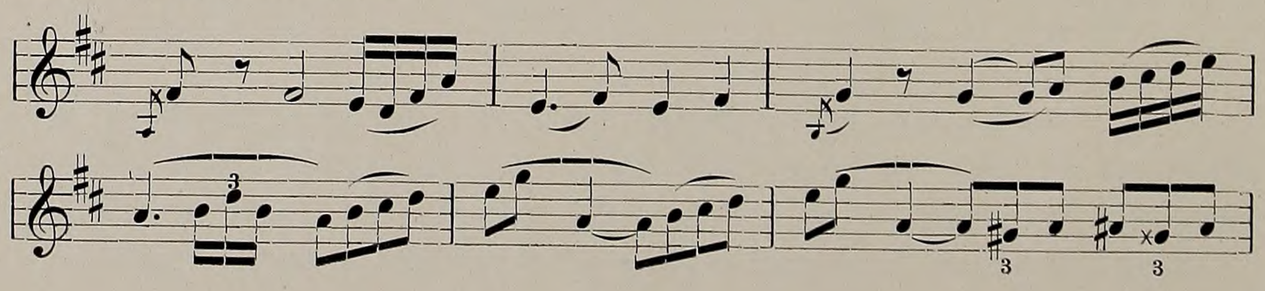

Wanneer het tempo in „Molto espressivo" overgaat verschijnt het tweede thema:

4. 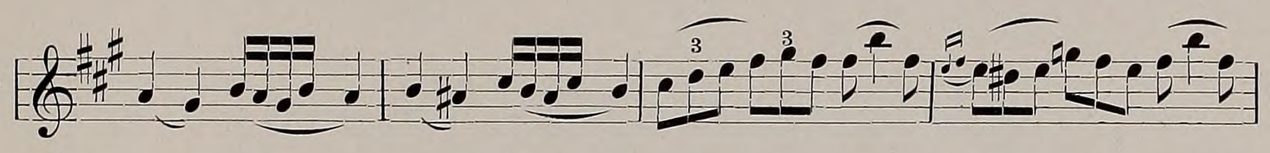

Nadat de ontwikkeling van dit tweede thema gedurende eenigen tijd onze aandacht heeft vastgehouden, volgt een stralende weergave van het hoofdthema, waarbij het solo-instrument het stilzwijgen bewaart.

Zoodra de solist weder inzet, hooren wij fragmenten van het thema; temidden van een stortvloed van arabesken.

Het overige gedeelte van den Satz bestaat uit de doorvoering en ontwikkeling van het aangegeven motieven materiaal en behoeft niet verder te worden geanalyseerd.

De „Canzonetta" begint met een zangrijken aanhef van het orkest,

5. 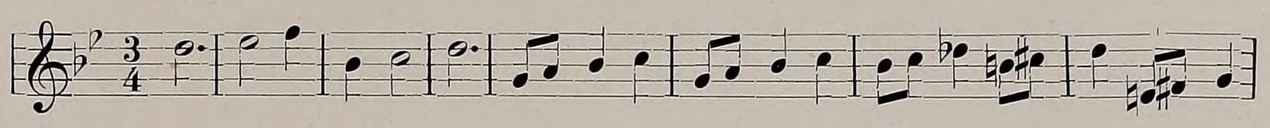

terwijl aan den solist het hoofdthema is toevertrouwd:

6. 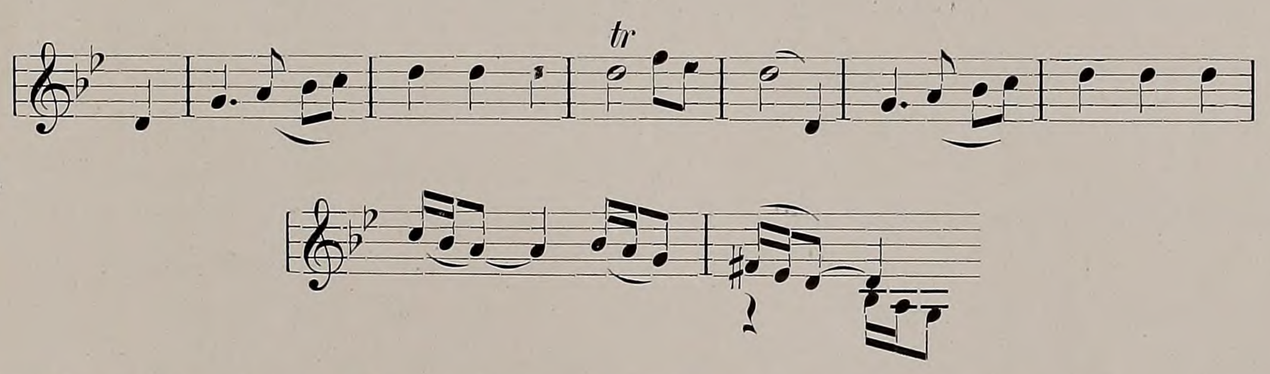

Een kort orkestraal tusschenspel leidt naar een tweede thema:

7. 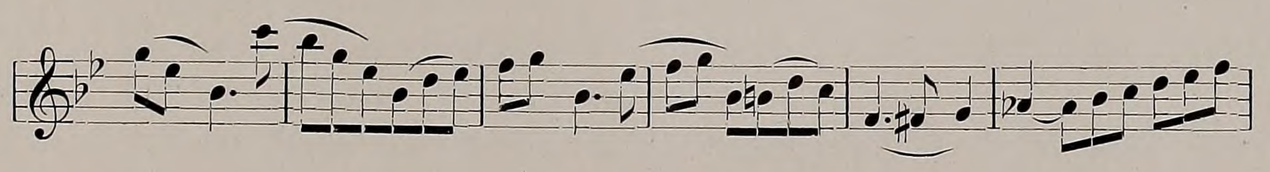

De terugkeer van het hoofdthema, gevolgd door een verdere uitbreiding van de inleidende maten, brengt het langzame gedeelte tot een einde.

Onmiddellijk hierop zet de Finale in met een inleiding van een vijftal maten, welke gebaseerd is op de eerste figuur van het hoofdthema:

8.

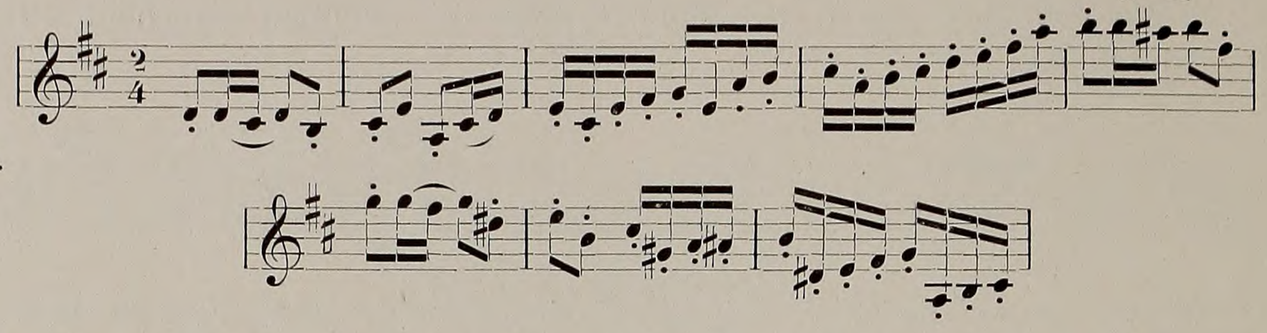

De populaire geest, waarvan de Finale van het concert doordrongen is blijkt reeds uit het bovenstaande thema, maar wordt nog scherper gekarakteriseerd in het tweede motief

9.

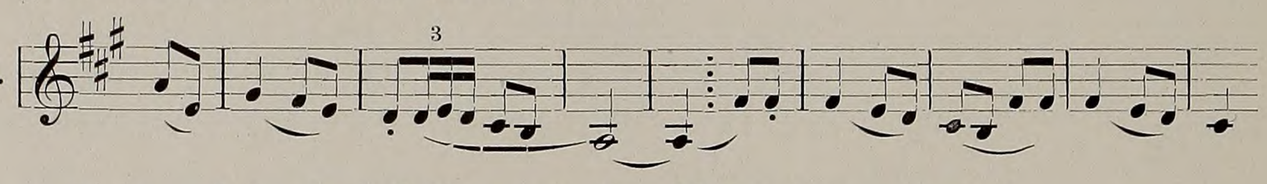

en komt ook in de liefelijke melodie „Molto meno mosso":

10.

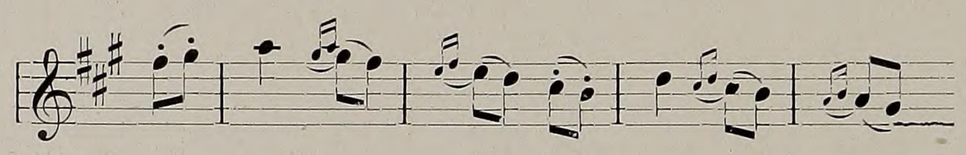

tot uitdrukking.

Hiermede zijn de voornaamste thema's gegeven, die in het verdere gedeelte der Finale behandeld worden en wel op zoo duidelijke, heldere wijze, dat een verdere beschrijving overbodig mag heeten.

ALSO SPRACH ZARATHUSTRA.

TONDICHTUNG (FREI NACH FRIEDR. NIETZSCHE)

OP. 30.

RICHARD STRAUSS.

Zarathustra's Vorrede (Friedr. Nietzsche).

Als Zarathustra dreissig Jahre alt war, verliess er seine Heimat und den See seiner Heimat und ging in das Gebirge. Hier genoss er seines Geistes und seiner Einsamkeit und wurde dessen zehn Jahre nicht müde, Endlich aber verwandelte sich sein Herz — und eines Morgens stand er mit der Morgenröthe auf, trat vor die Sonne hin und sprach zu ihr also:

„Du grosses Gestirn! Was wäre Dein Glück, wenn Du nicht die hättest, welchen Du leuchtest!

Zehn Jahre kamst Du hier herauf zu meiner Höhle: Du würdest Deines Lichtes und dieses Weges satt geworden sein, ohne mich, meiner Adler und meine Schlange.

Aber wir warteten Deiner an jedem Morgen, nahmen Dir Deinen Ueberfluss ab und segneten Dich dafür.

Siehe! Ich bin meiner Weisheit überdrüssig wie die Biene, die des Honigs zu viel gesammelt hat, ich bedarf der Hände, die sich ausstrecken.

Ich möchte verschenken und austeilen, bis die Weisen unter den Menschen wieder einmal ihrer Thorheit und die Armen wieder einmal ihres Reichthums froh geworden sind.

Dazu muss ich in die Tiefe steigen: wie Du des Abends thust, wenn Du hinter das Meer gehst und noch der Unterwelt Licht bringst, Du überreiches Gestirn!

Ich muss, gleich Dir, untergehen, wie die Menschen es nennen, zu denen ich hinab will. So segne mich denn, Du ruhiges Auge, das ohne Neid auch ein allzu grosses Glück sehen kann.

Segne den Becher, welcher überfliessen will, dass das Wasser golden aus ihm fliesse und überallhin den Abglanz Deiner Wonne trage!

Siehe! Dieser Becher will wieder leer werden, und Zarathustra will wieder Mensch werden."

— Also begann Zarathustra's Untergang.

„Also sprach Zarathustra" begint met de schildering van een indrukwekkend natuurtafereel: een Zonsopgang.

Uit een donkeren achtergrond — een lang aangehouden C van de bassen, contrafagot, orgel en groote trom — verheft zich bij de trompetten helder en plechtig het eerste hoofdmotief, het „Natur"-Thema:

1. 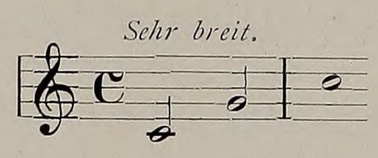

De geweldige grootte der natuur wordt hierin uitgebeeld; uit het thema kunnen wij echter niet te weten komen of het dur of moll is, en staan wij dus voor een ondoorgrondelijk, onoplosbaar raadsel. Machtige accoorden van het orkest, die zich hier direct bij aansluiten, duiden op het „moll"-karakter, maar zooveel te stralender komt ten slotte het C-dur accoord daaruit te voorschijn. In den grootschen luister van het volle orkest, waaraan ook het orgel (met het volle werk) deelneemt, openbaart zich de natuur aan ons in al haar macht en pracht.

Nu begint het gedeelte door Strauss betiteld: „Von den Hinterweltern".

De eerste schrede van den zoekenden mensch, die het vurig verlangen koestert om te „weten", om het wereldraadsel op te lossen, vernemen wij flauw bij de fagotten. Daarop geven de cello's en bassen „pizzicato" het „Sehnsuchts-motief":

2. 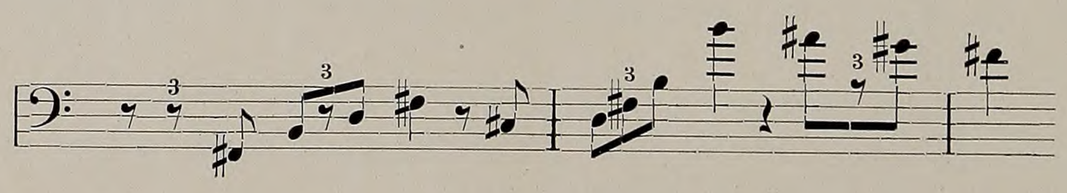

Als antwoord op deze vraag zetten de hoorns het volgende „Credo" in

3 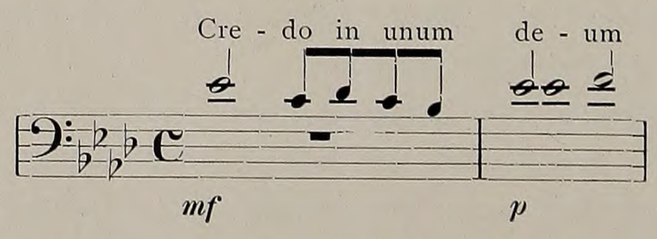

De mensch tracht blijkbaar in het geloof de waarheid en openbaring te vinden, die hij zoekt. Met dit thema wordt een episode opgezet vol innigheid en wijding.

Het „Sehnsuchts"-motief verschijnt weder bij violen en cello's, terwijl het „Natur"-thema daartusschen, vreemder en raadselachtiger dan ooit weerklinkt. Bij dit alles brengen orgel en hoorns met „Magnificat" en „Credo" hunne godsdienstige tonen ten gehoore. 's Menschen geest heeft echter de verwachte bevrediging niet gevonden en een sterke drang tot terugkeer naar het scheppende leven komt in een nieuw thema tot uiting:

4. 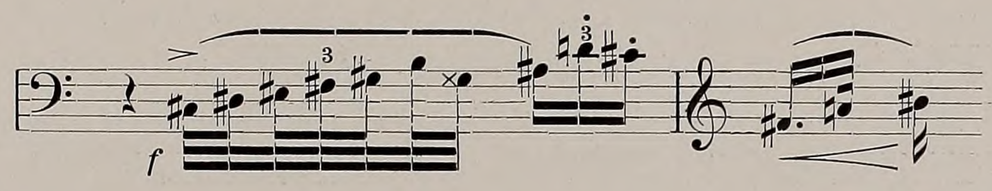

Dit thema behaalt meer en meer de overhand en drijft den mensch onstuimig naar het volle leven voort. Hiermede zijn wij gekomen aan het gedeelte „Von den Freuden und Leidenschaften". Midden in het voortstormen der steeds heftiger en vuriger wordende hartstochten werpen de bazuinen het „Ekel"-motief:

5. 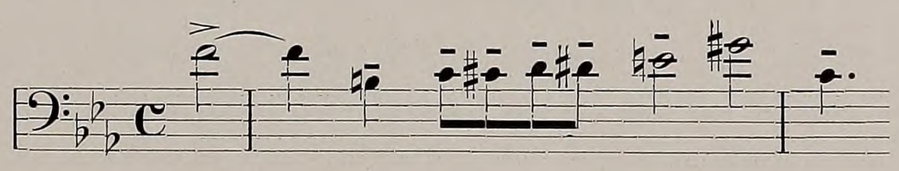

De schilderingen uit het leven verbleeken daarop snel en de mensch wendt zich af, daar hij ook in het leven zijn bevrediging niet vermocht te vinden. Alles, dat eens zijn hart heeft bewogen en in gloed gezet, zingt hij thans zijn „Grablied" toe:

„Oh ihr, meiner Jugend Gesichte und Erscheinungen!

Oh ihr, Blicke der Liebe alle, ihr göttlichen Augenblicke! Wie starbt ihr mir so schnell! Ich gedenke eurer heute wie meiner Toten."

Uit het opschrift in de partituur van het volgende gedeelte „Von der Wissenschaft" blijkt dat de mensch zijn geluk thans bij de wetenschap tracht te verwerven. Voor dit gedeelte heeft de componist den meest wetenschappelijken vorm der muziek (de fuga) gekozen met het thema:

6. 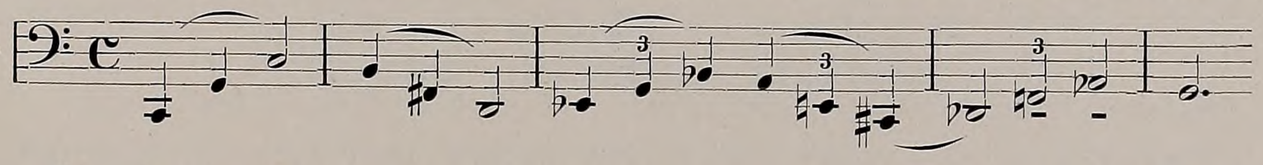

Dit thema plaatst, met de toonsoorten van de beide hoofdthema's C-dur en b-moll, de twee groote contrasten van het geheele werk vlak

naast elkander, n.l. het „Natur"-thema in de eerste maat en den b-moll drieklank van het „Sehnsuchts"-motief (omgekeerd) in de tweede maat.

Alle pogingen om den sluier op te heffen zijn echter te vergeefs; ook hier wordt het doel niet bereikt, geen bevrediging, geen geluk!

Nadat het Sehnsuchts-motief weder is opgetreden, ontstaat eensklaps een gloeiende melodie, die steeds hooger stijgt als door een wonderbaarlijke verschijning aangetrokken. De instrumenten bewegen zich in de allerhoogste regionen en brengen een trillenden lichtglans te voorschijn. Zacht wordt door de trompet met het „Natur"-thema deze bovenaardsche episode afgebroken; weldra laat ook de clarinet het „Ekel"-motief hooren, hoewel veel minder heftig dan bij een voorgaand optreden.

„Der Genesende" is de naam van het nu volgende gedeelte.

Het fuga-thema meldt zich aan, maar Zarathustra ontvangt het met een hoonend lachen.

Hoe sterker de wetenschap zich aan hem wil opdringen, zooveel te beslister keert hij zich met het „Ekel"-motief van haar af. Met de grootste kracht verschijnt dit laatste ten slotte „unisono" bij alle houten blazers, doch dan treedt geheel onverwacht en zeer forsch het „Natur"-thema bij de koperen blazers daar tegen op. Zarathustra stort als verpletterd ter aarde.

Na een lange stilte keert hij tot het bewustzijn terug, waarbij zich het „Sehnsuchts"- en het „Ekel"-motief voorbijgaand laten hooren. Op eenmaal heeft Zarathustra gevonden hoe hij zich bevrijden kan:

„Und als ich meinen Teufel sah, da fand ich ihn ernst, gründlich. tief, feierlich: es war der Geist der Schwere, — durch ihn fallen alle Dinge.

Nicht durch Zorn, sondern durch L a c h e n tötet man. Auf, lasst uns den Geist der Schwere töten!

Ich habe gehen gelernt: seitdem lasse ich mich laufen. Ich habe fliegen gelernt: seitdem will ich nicht erst gestossen sein, um von der Stelle zu kommen.

Jetzt bin ich leicht, jetzt fliege ich, jetzt sehe ich mich unter mir, jetzt tanzt ein Gott durch mich."

Luid schatert zijn gelach, dat als het ware tot een nieuw leven schijnt op te wekken.

7. 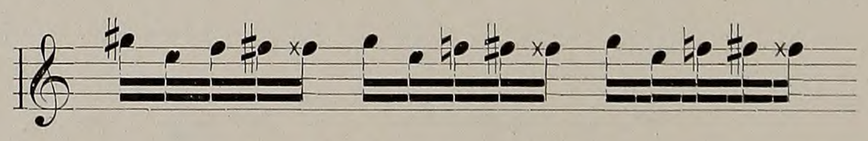

Van alle kanten wordt dat heldere lachen overgenomen, zelfs het „Ekel"-motief weet Zarathustra er mede te bezweren. Thans is de vrijgewordene, verloste Zarathustra aan het woord, wiens deugd „eines Tänzers

Tugend" is die „mit beiden Füssen in gold-smaragdenes Entzücken springt", wiens boosheid „eine lachende Bosheit, heimisch unter Rosenhängen und Lilien-Hecken" is en die uiting geeft aan zijn gemoed in het volgende „Tanzlied":

8. 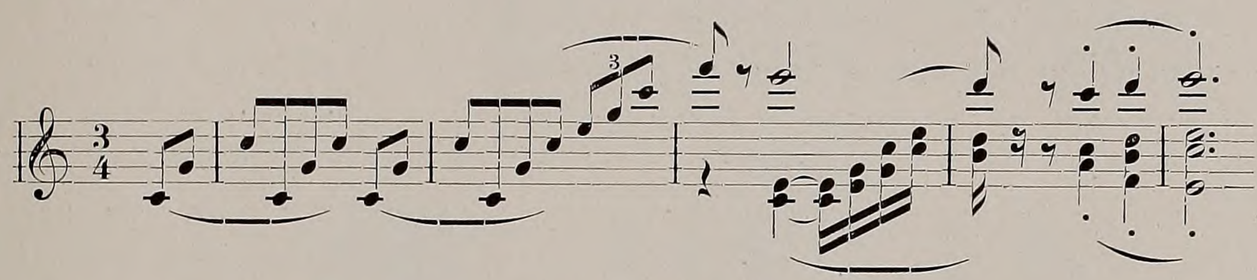

Niets kan hem meer weerhouden, alles wordt door hem overwonnen, alle motieven worden meegesleept door deze lichte en opgewekte melodie.

Doch eindelijk wordt de stemming weder rustiger en weerklinkt Zarathustra's „Nachtlied".

Boven het koor der blazers stijgt de solo-viool met licht-bewogen figuren opwaarts. In zijn hoogste zaligheid heeft Zarathustra nog slechts één verlangen want:

Oh Mensch! Gieb Acht!
Was spricht die tiefe Mitternacht?
Ich schlief, ich schlief —,
Aus tiefem Traum bin ich erwacht: —
Die Welt ist tief,
Und tiefer als der Tag gedacht.
Tief ist ihr Weh —,
Lust — tiefer noch als Herzeleid:
Weh spricht: Vergeh!
Doch alle Lust will Ewigkeit —,
— will tiefe, tiefe Ewigkeit!"

Met het plechtig-verbreede „Sehnsuchts"-motief wordt aan dit verlangen uitdrukking gegeven.

Wij hooren de klok middernacht slaan, terwijl de dans nog eenmaal tot volle kracht wordt aangewakkerd. Maar dan stijgt uit de diepte weder die innige melodie op, waarmede reeds vroeger het zalige gevoel der bevrijding werd verklankt en die thans naar hoogere en hoogere sferen voert, tot zij zich eindelijk in tintelende B-dur accoorden verliest.

Terwijl aldus Zarathustra's ziel opwaarts gaat, weerklinkt, in scherpe tegenstelling met het bevrijdende lichtaccoord, het oorspronkelijke, onverandelijke „Natur"-motief.

TWEEDE CONCERT:

WOENSDAG 12 NOVEMBER 1919.

SOLIST:

RODOLPHE PLAMONDON,

ZANGER.

ROBBERT & MELIS

SPECIALITEIT
CORSETS

DEN-HAAG
21·LANGE-POTEN·21
TEGENOVER „CENTRAL"

ROTTERDAM
HOOGSTRAAT·263

1° Onberispelijke pasvorm
2° Soliede kwaliteiten
3° Aparte modellen

Prog-467

POLAK VAN DEVENTER

DEN HAAG. AMSTERDAM.

INDISCHE UITRUSTINGEN

VOOR

HEEREN

EN

DAMES.

GEVESTIGD 1859

SPECIALE

GALA-KLEEDING

VOOR DE TROPEN.

VRAAGT PRIJSCOURANT.

CONCERT-BUREAU HANS AUGUSTIN. — AMSTERDAM.

CONCERTZAAL DILIGENTIA.

WOENSDAG 5 NOVEMBER 8 UUR.

EEN ENKEL VIOOLRECITAL

ALEXANDER SCHMULLER.

LOCATELLI, Sonate F-kl. t. *(Eerste uitvoering).*

BACH, Solosonate met Chaconne. — REGER — SUK — CUI — WIENIAWSKI.

KAARTEN: à f 2,75: (Middenvak Rij 1—8); f 1,65 (Middenvak Rij 9—15 en eerste Rij Balcon): f 1,10 (Overige rijen Balcon). Stedel. Belasting inbegrepen, dagelijks aan DILIGENTIA.